ПРОУЧВАНЕ ВЪРХУ ИНФОРМИРАНОСТТА НА ОБЩЕСТВОТО ПО ПРОБЛЕМИТЕ НА СЛЕПОТАТА И СЛАБОЗРЯЩИТЕ

Ивелина Питакова¹, Тодорка Костадинова², Зорница Златарова³

¹ОМЦ „Св. Николай Чудотворец“ - Варна

²Катедра по икономика и управление на здравеопазването,
Факултет по обществено здравеопазване, Медицински университет - Варна

³Катедра по очни болести и зрителни науки, Факултет по медицина,
Медицински университет - Варна

COMMUNITY KNOWLEDGE ABOUT THE PROBLEMS OF BLINDNESS AND LOW VISION

Ivelina Pitakova¹, Todorka Kostadinova², Zornitsa Zlatarova³

¹St. Nikolay Chudotvorets Eye Clinic

²Department of Economics and Health Care Management, Faculty of Public Health,
Medical University of Varna

³Department of Ophthalmology and Visual Sciences, Faculty of Medicine,
Medical University of Varna

Въведение: В зависимост от намалението на зрителната острота на по-добре виждащото око след корекция, се различават два основни вида зрителен дефицит - слепота и слабо виждане. Слабозрящият е лице с ниско зрение, което има визус, дори и след лечение и корекция, по-малък от 6/18 или зрително поле по-малко от 10 градуса.

Цел: Целта на настоящото изследване е да се проучи информираността на обществото по въпросите за слепотата и слабозрящите, както и мнението на медицински специалисти по темата.

Материали и методи: Приложен е анкетен метод със специално разработен въпросник в 2 варианта. Изследването е проведено в периода 10 април – 10 май 2018 г. в град Варна. Изследвани са 2 групи респонденти - първата включва 150 анкетирани на случаен принцип - пациенти и техни придружители, втората включва 45 медицински специалисти. Резултатите са обработени с програмен продукт Microsoft Excel 2013.

Резултати: Шесдесет процента от анкетираните са на възраст между 25 и 60 г. Голяма част от тях (89%) нямат информация за дейността на Съюза на слепите и училищата за слабо зрящи „Проф. д-р Иван Шишманов“ - Варна и „Луи

Introduction: There are two main types of visual deficit - blindness and low vision. It depends on the decrease of the vision of the better seeing eye after correction. Low vision is a condition of visual acuity, even after treatment and correction, of less than 6/18 or a visual field of less than 10 degrees.

Aim: The aim of this study is to investigate the awareness of blindness and low vision in the general population and among the health care professionals.

Materials and Methods: This is a questionnaire survey. The study was performed from 10 April 2018 to 10 May 2018 in Varna. We used a separate questionnaire for the two groups of participants. The first group consisted of randomly chosen patients in the Eye Center and their relatives and the second included medical specialists. The statistical analysis was made with Microsoft Excel 2013.

Results: The majority of respondents - 60% were between 25 and 60 years old. More than 89% of the respondents had no information about the activities of the Union of the Blind and the special schools for blind children in Varna and in Sofia. Over 33% of respondents were not interested in specialized training in visual rehabilitation, 75% did not know the prices of the devices for correction of low vision. This matter was interesting for 91% and 83% would take place a National Vulnerable Campaign for low vision.

Брайл“ - София. Делът на анкетираните, които не проявяват интерес към специализирано обучение по зрителна рехабилитация е 33%. При 75% от анкетираните липсва информация за ценовия диапазон на средствата за корекция на слабозрящи. Положителни отговори, съответно 91% и 83%, има на последните два въпроса от анкетата - дали темата е интересна и дали анкетираните биха участвали в Национална кампания за слабо зрящи.

Заключение: Чрез проучването се потвърди незадоволителната информираност на обществото и познанията на офталмолозите по проблемите на слабозрящите и зрителната рехабилитация. Това показва нуждата от промяна на общественото мнение и от специализирано обучение на медицинските специалисти. Обосновано е въвеждането на алгоритъм за работа на специалистите офталмолози по проблемите на слабозрящите.

Ключови думи: слепота, слабозрящи, офталмолог, оптометрист

Conclusion: The awareness of blindness and low vision among the general public and the medical specialists is very unsatisfactory. This indicates the need for change of public opinion and for specialized training of medical specialists. Therefore, an implementation of a low vision algorithm is needed.

Keywords: blindness, ophthalmologist, low vision, optometrist

ВЪВЕДЕНИЕ

Основната информация за функционалното състояние на зрителната система се получава от зрителната острота. Това е способността на всяко око поотделно да вижда разделено две точки при минимално разстояние между тях (1). Според най-добрата зрителна острота с корекция на по-добре виждащото око се различават два основни вида зрителен дефицит - слепота и слабо зрение. Проучване на R. Bourne и съавтори, публикувано през 2017 г., установява, че 200 млн. души в света имат различни по вид и тежест увреждания на зрението, а до 2050 г. техният брой ще нарасне до 550 млн. (2). Водещите причини за слепота в световен мащаб са: катаракта (51%), неопределени причини за слепота (21%), глаукома (8%), дегенерация на макулата (5%), детска слепота (4%), роговични мътнини (4%), рефракционни аномалии (4%), трахома (3%) и диабетна ретинопатия (1%) (3). У нас според данните от анализа за двученна слепота на Ненкова Б. от 2014 г. глаукомата е водеща причина (15%) и при двата пола във възрастовата група 20-80 г. следвана от диабетната ретинопатия - 10,2% (4).

Макулната дегенерация свързана с възрастта е най-честото заболяване, при което зрителната острота не може да се повиши до степен, осигуряваща възможност за четене и писане със стандартно използваните средства за корекция. Пациентите с това заболяване попадат в групата на слабозрящите, нуждаещи се от специфична зрителна рехабилитация. Слабозрящият е лице с ниско зрение, което има визус, дори и след лечение и корекция, по-малък от 6/18 или зрително поле по-малко от 10 градуса. По данни на СЗО към 2015 г. има 36 милиона слепи и 253 милиона със зрително увреждане, като 55% от тях са жени (5). Над 80% от всички увреждания на зрението могат да бъдат предотвратени или излекувани (6). Глобалната инициатива на СЗО за редуциране на предотвратимата слепота „VISION - 20/20 - Право на зрение“ има за цел нейното елиминиране като проблем на общественото здраве до 2020 г.

ЦЕЛ

Целта на настоящото изследване е да се проучи информираността на обществото по въпросите за слепотата и слабозря-

щите, както и мнението на медицинските специалисти по тази тема.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

В продължение на един месец от 10.04.2018 г. до 10.05.2018 г. е проведено анкетно проучване сред две групи респонденти. Първа група включва 150 анкетиращи на случаен принцип – пациенти или техни роднини и придружители в ОМЦ „Св. Николай Чудотворец“ - Варна и Оптика Нова-Варна. Втората група включва 45 медицински специалисти - офталмолози, семейни лекари, оптици, лаборанти, медицински сестри, оптометристи, както и специализанти и студенти по оптика и оптометрия. Разработени са две анкетни карти: Карта 1 за първа група анкетиращи, включваща 16 въпроса, и Карта 2 за втората група, включваща 20 въпроса, някои от тях строго професионални. Част от информацията е получена по електронен път. В анкетата има затворени въпроси с два типа отговори. Единият тип въпроси е с отговор да или не. Вторият тип е с повече от един възможен отговор. В Карта 2 има и един отворен въпрос. Получените резултати са обработени с програмните продукти на Microsoft Excel 2013.

РЕЗУЛТАТИ

Резултатите от проведеното проучване сред първата група анкетиращи са следните: основната част от тях (60%) са на възраст между 25 и 60 г., а най-малък е делът на тези под 25 г. - 9%. Със средно образование са 49%, а с висше - 44% от анкетиращите. Това предполага общо 93% интелигентни хора с познания по много теми, включително и проучваните. От въвеждащите въпроси става ясно, че 53% от отговорилите имат познати и роднини, които са слабовъзрастни, а 20% определят себе си като такива. Разпределението по диагнози е представено на Фигура 1, като социално значимите заболявания имат приблизително еднакъв относителен дял.

На въпроса за дейността и активностите на Съюза на слепите в България (ССБ), 89% от респондентите са отговорили, че

Каква е вашата диагноза или проблем?

Фиг. 1. Разпределение на анкетираните по диагнози

нямат информация. Едва 11% от анкетираните имат сведения по въпроса. Отново 89% от анкетираните нямат информация и за дейността на училищата за слабовъзрастни „Проф. д-р Иван Шишманов“ - Варна и „Луи Брайл“ - София (7). Шестдесет и седем процента от анкетираните нямат информация за очни специалисти, предписващи корекционни средства и увеличителни системи за слабовъзрастни, но 33% са запознати с тези помощни средства. Голяма част от участниците в проучването (75%) нямат информация за ценовия диапазон на средствата за корекция на слабовъзрастни. Останалите са изразили предположения, представени на Фигура 2.

Положителни отговори на последните два въпроса - дали темата е интересна и дали анкетираните биха участвали в Национална кампания за слабовъзрастни, са дали съответно 91% и 83% от участниците в проучването. Нагласата на анкетираните е положителна, тъй като те оценяват слепотата като сериозно социално значимо заболяване.

Резултатите от проведеното проучване сред втората група анкетиращи са следните: респондентите са общо 45 - медицински лица с различна професионална специализация. Преобладават участници на средна активна работеща възраст (40%), като те са на възраст между 45 и 60г., а 29% от анкетираните са под 25-годишна възраст (студенти по оптика, оптометрия и специализанти по очни болести). Разпределението на анкетираните според профе-

Знаете ли ценовия диапазон на средствата за слабо зрение?

Фиг. 2. Разпределение на анкетираните според информираността им за ценовия диапазон на средствата за корекция на слабо зрящи

сионалната им квалификацията е представено на Фигура 3.

Офталмолозите са 42% от анкетираните, следват студентите по оптика и оптометрия, и специализантите по офталмология, а медицински лица е сборна група от медицински сестри, общопрактикуващи лекари и лаборанти.

Осемдесет и девет процента от анкетираните нямат опит в изписването на специални оптични средства. Важно е, че 37,78% от респондентите имат информация към кого да насочат своите пациенти или познати със слабо зрение. Деветдесет и шест процента от анкетираните не са информирани за това на какви социални придобивки за оптична корекция имат право слабо зрящите. На въпроса с кон-

Вие сте?

Фиг. 3. Разпределение на анкетираните според квалификацията им

тролна функция „Знаете ли какво е тифлопедагог?“, 73% от анкетираните са отговорили отрицателно (Фиг. 4). Отговорът и на въпроса дали знаят кога е Световният ден на „белия бастун“ е аналогичен – отрицателен в 71% от случаите. Никой от участниците, независимо дали са медицински лица, офталмолози или случайни респонденти, няма достатъчна информация по въпросите за дейността на ССБ (87% от анкетираните) и училищата за специализирано обучение на слабо зрящи (80%).

Знаете ли какво е тифлопедагог?

Фиг. 4. Разпределение на анкетираните според информираността им за значението на термина тифлопедагог

Тридесет и три процента от анкетираните не проявяват интерес към специализирано обучение по зрителна рехабилитация (Фиг. 5). Ако сумираме относителния дял на офталмолозите - 42%, оптиците - 11% и студентите - 31%, те представляват 84% от анкетираните, а всъщност само 56% от участниците са проявили интерес към обучение по зрителната рехабилитация.

Проявявате ли интерес към обучение за адаптация на специални средства за зрително подпомагане / зрителна рехабилитация/?

Фиг. 5. Разпределение на анкетираните според интереса им към специализирано обучение за предписване на корекция за зрителна рехабилитация

Последните два въпроса и при двете анкети са абсолютно идентични - дали темата е интересна и дали анкетирания биха участвали в национална кампания за слабовзрящи. Получените резултати също са много сходни, съответно положителен отговор в 96% и в 87% от случаите. Всички участници оценяват слепотата като сериозен социално значим проблем.

ОБСЪЖДАНЕ

Ангел Сотиров от Националния център за рехабилитация на слепи – Пловдив заявява: „...въпреки високия си професионализъм, офталмолозите нямат специални познания по рехабилитацията на слепите. При наше анкетно проучване, проведено тази година с 26 офталмолога, се оказа, че в голямата си част те нямат адекватна представа за основните функции на Центъра, за това какви рехабилитационни услуги той предлага, а някои дори от тях, за съжаление, не знаеха за неговото съществуване...“(8). Цитираният текст е публикуван през 1991 г., а повече от 25 год. по-късно нивото на информираност на обществото, както и на съсловието офталмолози като цяло, не е по-различно. Доказателство за това са резултатите от проведеното от нас изследване.

След обобщение на получените резултати трябва да отбележим, че проучването доказва слабата информираност на обществото по въпросите за слепотата и слабовзрящите. Анализирайки мнението на анкетирания, достигаме до извода, че познанията по въпроса за зрителна рехабилитация на пациенти със слабо зрение са изключително ниски. Тенденцията е трайна, независимо от възрастта, образованието и професията на респондентите. Тя се задържа такава дори и сред медицинските специалисти.

Според Стефка Стойчева - експерт в НЦРС - „Трудна е задачата на лицата с нарушено зрение да се интегрират пълноценно, ако само са живели в „своя свят“. И невъзможно е изграждането на мостове между виждащи и невиждащи, ако и двете страни не се срещнат по пътя“ (9).

Ето защо знанията и опитът на оптометристите и специалистите офталмолози в тази област са свързващото звено в грижата за слабовзрящите. В България и двата вида специалисти по зрителна рехабилитация са много малко на брой. Страните от Западноевропейския регион обикновено следват следния модел: основната офталмологична помощ се осъществява от офталмолози, които се занимават с очни заболявания и осигуряват очна хирургия, а отчасти някои дейности се извършват от оптометристи и оптици. Обособени са сектори, в които работят офталмолози, профилирани за рехабилитация на слабовзрящи. Различни са условията в страните от Източноевропейския регион, където голям процент от офталмолозите са хирургично неактивни, осигурявайки първа линия диагностични услуги и медицинско лечение в своите кабинети. Поради доста гъстото покритие на обитаваните райони в Източна Европа от лекари-офталмолози, броят на оптометристите е значително по-нисък или техните услуги почти не съществуват. Подобно е състоянието със специалистите, имащи отношение към слабовзрящите и в България.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Проведеното анкетно проучване установи незадоволителна информираност на обществото и ограничени познанията на офталмолозите по проблемите на слабовзрящите и зрителната рехабилитация. Това по недвусмислен начин показва нуждата от задълбочено специализирано обучение в тази насока. Ето защо е обоснова на необходимостта от въвеждане на алгоритъм за работа на офталмолозите, ангажирани с рехабилитация на слабовзрящите. В него трябва да се очертаят видовете средства за зрителна рехабилитация и възможностите за избор на най-подходящо такова за всеки конкретен пациент. Всичко това разширява възможностите за зрителна рехабилитация и социална интеграция на слабовзрящите.

ЛИТЕРАТУРА

1. Групчева Х., Учебник по очни болести, Стено, 2010, ISBN 978-954-449-497-1
2. Flaxman SR, Bourne RRA, Resnikoff S, Ackland P, Braithwaite T, Cicinelli MV, et al. Global causes of blindness and distance vision impairment 1990–2020: a systematic review and meta-analysis. *Lancet Glob Heal* [Internet]. 2017 Dec [cited 2018 Nov 14];5(12):e1221–34.
3. Кирилова Й. Популяционен скрининг на зрението при деца - дисертация 2015г. МУ - София
4. Ненчева, Б. Зрение 20/20 – мит или реалност. Варна, СТЕНО, МУ-Варна, 2015. 135 с
5. www.atlas.iapb.org.
6. S.P.Mariotti, D., Pascolini. Visual Impaired and Blindness 2010. *Br J Ophthalmol* 2012;96(5):614–8.
7. Правилник за дейността на ресурсните центрове за подпомагане на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности. Обн. ДВ бр. 77 от 19. 09. 200. г.
8. Сотиров А. Рехабилитация на хората с нарушено зрение - 2007г.
9. www.rehcenter.org/index.php/10-ресурси/4-очи-в-очи.html.

Адрес за кореспонденция:

Ивелина Питакова
ОМЦ „Св. Николай Чудотворец“
ул. Никулицел 12
9000, Варна
e-mail: linapitakova@yahoo.com
тел. 0887 324 216